

**ПРОУЧВАНИЯ ВЪРХУ ВИДОВИЯ СЪСТАВ НА ВТОРИЧНИТЕ НАСЕКОМНИ
ВРЕДИТЕЛИ АТАКУВАЩИ ШИРОКОЛИСТНИТЕ ГОРСКИ КУЛТУРИ В
СТРАНДЖА**

Здравко Сталев, Михаил Александров

Опитна станция по дъбовите гори, гр. Бургас, 8008 Бургас, България

**STUDIES ON THE SPECIES COMPOSITION OF THE SECONDARY PESTS INVADING
THE DECIDUOUS SYLVICULTURES IN THE MOUNTAIN OF STRANDZHA**

Zdravko Staley, Mihail Aleksandrov

Oak Forest Experimental Station, 8008 Burgas, Bulgaria

ABSTRACT

This work reports the results which have been obtained from the studies conducted within the period from 2011 to 2013 on the species composition of the insects invading the deciduous sylvicultures stems, branches and wood in the Mountain of Strandzha, within the 2011 – 2013 period. 6 species of 3 families have been ascertained. Comparatively higher numbers have been noted to be achieved by species as *Saperda carcharias* L. and *Hylesinus crenatus* Fabr. Measure are indicated therein with the aim to reduce their population density.

Key words: *Saperda carcharias* L. and *Hylesinus crenatus* Fabr.

В Странджа планина освен уникални естествени насаждения основно от зимен дъб, източен бук и лъжник има създадени върху големи площи горски култури от различни иглолистни и широколистни видове. Тези култури по принцип показват добър растеж, но периодически са атакувани както от листогризещи насекомни вредители, така също и от вторични насекомни вредители, като корояди и дървесинояди. В тази насока през годините са правени проучвания от научни специалисти, чиито резултати са публикувани в научни списания и монографии (Златанов, 1968, 1971, 1977; Сталев 2013).

Целта на настоящата разработка бе да се дадат възможно най-пълни данни за видовия състав и пространственото разпространение на вторичните насекомни вредители атакуващи дървесината на широколистните култури създадени в Странджа. Обследвани бяха биологията и екологията на отделните видове, техния полов индекс, диапауза, динамика на летеж и др. Направена е икономическа оценка на нанесените от тях щети и са дадени указания за евентуална борба срещу най-опасните вредители.

ОБЕКТИ И МЕТОДИКА

Проучванията се проведеха в периода 2011 г.-2013 г. в Странджа на територията на ДГС „Малко Търново“, ДГС „Звездец“, ДГС „Кости“, ДГС „Царево“, ДГС „Ново Паничарево“, ДЛС „Ропотамо“, ДГС „Средец“ и част от ДГС „Бургас“.

Първоначално бяха събрани данни от лесоустройствените проекти на отделните ДГС и ДЛС за площите и състоянието на създадените през годините широколистни култури. Проучени бяха нападенията върху тях от вторичните насекомни вредители, нанесените повреди, провежданите лесозащитни мероприятия и др. (Златанов и колектив 1975; Костов 2003; Патронов 2005, 2010).

На терена проучванията се проведеха основно по експедиционния метод, метода по ходови линии и събиране на материали от определени моделни дървета намиращи се в зоните с най-голяма плътност на отделните видове. От тях се събраха яйца, ларви, какавиди и имагинирани форми на вторичните вредители. Бяха залагани стоящи и лежащи ловни

дървета, от които също се събираха материали. Те бяха обработвани в лаборатория, където се определяше и видовия състав. Проучени бяха морфологията, биологията и екологията на най-опасните вредители. Отчетено беше и влиянието на отделните климатични фактори върху развитието и пространственото разпространение на насекомните вредители. Получените резултати се обработиха статистически за цялата площ на Странджа и се представиха в табличен вид.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

При проведените в периода 2011-2013 г. теренни обследвания и лабораторни анализи бяха констатирани и определени 6 насекокоми вредителя от 3 семейства атакуващи в различна степен клоните, стъблата и дървесината на широколистните култури в Странджа планина.

Ето пълен списък по видов състав:

- Голям дъбов сечко (*Cerambyx cerbo L.*)
- Голям тополов сечко (*Saperda carcharias L.*)
- Дървесница (*Zeuzera pyrina L.*)
- Миризлив дървоточец (*Cossus cossus L.*)
- Дъбов беловинояд (*Scolytus intricatus Ratz.*)
- Голям ясенев ликояд (*Hylesinus crenatus Fabr.*)

През 3-годишния срок за проучване се установи, че отделните насекокоми вредители имат различна численост и популационна плътност. Има съществени различия и в пространственото им разпространение и динамика на летеж. Някои видове в определен период в отделни насаждения достигаха по-висока численост и могат да причинят стопански щети. Други видове бяха констатирани само единично в отделни култури и представляват интерес само от ентомологична и научна гледна точка.

В таблица №1 са посочени степените на нападение на насекомните вредители по клоните, стъблата и дървесината на широколистните култури в Странджа в периода 2011-2013 г.

Таблица №1. Степен на нападение на насекомните вредители по клоните, стъблата и дървесината на широколистните култури в периода 2011-2013 г.

Насекомен вредител	Години		
	2011	2012	2013
Голям дъбов сечко	0	x	0
Голям тополов сечко	xx	xxx	xx
Дървесница	x	x	x
Миризлив дървоточец	x	xx	x
Дъбов беловинояд	xx	x	x
Голям ясенев ликояд	xx	xx	xx
	5 вида	6 вида	5 вида

В горната таблица е показана степента на нападение на вторичните насекокоми вредители по клоните и стъблата на широколистните култури в тригодишния период от 2011 г. до 2013 г. Констатирани са общо 6 вида като всички те са установени през 2012 г. През 2011 г. и 2013 г. са установени по 5 вида. Големият дъбов сечко се среща единично по дъбовите фиданки само през 2012 г. Не нанася съществени щети в обследваните от нас региони и не е необходима борба с него. През 2011 г. и 2013 г. видът не бе констатиран.

Големият тополов сечко е повсеместно разпространен във всички тополови култури, като някъде достига висока численост особено през 2012 г. Забелязани бяха тежки поражения по стъблата, а на места се стигна и до загиване на отделни дървета. Необходимо е наблюдение на числеността на популацията му, провеждане на борба с препарати и бързо отстраняване на силно поразените дървета. Дървесницата бе констатирана най-вече по ясените дървета, но в малки количества. Миризливия дървоточец бе установен в културите от дъб, топола и липа. По-силни бяха нападенията през 2012 г. в 20-30-годишните култури, но смятаме, че за сега не е сериозен проблем. Дъбовия беловинояд няма висока численост, но трябва да се следи неговото развитие защото той е основен преносител на трахеомикозата. Големият ясен ликояд бе констатиран във всички обследвани ясени култури и според нас се намира в еруптивна фаза.

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

В периода 2011-2013 г. на територията на 9 горски и ловни стопанства в Странджа планина са проведени обстойни ентомологични проучвания върху видовия състав на вторичните насекоми вредители атакуващи дървесината на широколистните култури създадени в региона в последните 60 години.

Установени бяха 6 вида от 3 семейства нападащи в една или друга степен стъблата, клоните и дървесината на широколистните култури. Проучени бяха тяхната екология, биология, динамика на летеж, наличие на диапауза, полов индекс и др.

Най-голяма плътност и численост достигат големия тополов сечко, миризливия дървоточец, дъбовия беловинояд и големия ясен ликояд. Най-силни бяха нападенията през 2012 г., когато бяха установени всички посочени вредители.

Пораженията са най-силни в изредени широколистни култури с пълнота под 0,5 растящи на бедни и слаби месторастения В₁; В_{1,2}; С₁ и С_{1,2}.

На базата на направените обследвания може да се направи извода, че нападенията от вторични насекоми вредители ще се увеличава в бъдеще поради все по-големите щети нанасяни върху широколистните култури от абиотични фактори. Те влошават тяхното общо здравословно състояние, като намаляват жизнеността им и устойчивостта им срещу нападения на корояди и дървесинояди.

Необходим е постоянен мониторинг в нападнатите иглолистни култури и при каламитет на някои от вредителите да се предвиди провеждането на борба срещу тях.

ЛИТЕРАТУРА

1. Златанов, Ст., 1968. Проучвания върху вредните насекоми по типове дъбови гори в Странджа планина. Горскостопанска наука №2, 67-78.
2. Златанов, Ст., 1971. Насекомни вредители по дъба в България.
3. Златанов и колектив, 1975. Въпроси за залесяването в Странджа планина. Материали от научно-техническо съвещание проведено на 18 и 19.X.1973 г. в района на Странджа планина.
4. Златанов, Ст., 1977. Насекоми причиняващи суховършия в дъбовите гори в Източна България. Горско стопанство №7, 22-25.
5. Костов, Ив., 2003. Горските ресурси в Бургаска област в преход към многоцелево и устойчиво стопанисване.
6. Патронов, Д., 2005. Към върховете на Странджа.
7. Патронов, Д., 2010. Великата Странджанска пустиня.
8. Сталев, Здр., 2013. Окончателен отчет на научна разработка „Проучвания върху видовия състав, пространственото разпространение, плътността и числеността на насекомните вредители в иглолистните и широколистните култури създадени в Странджа”.